

Landskap: Småland
Kommun: Oskarshamn
Fastighet: 1070 Oskarshamn
Oskarshamn 2:7
Oskarshamns järnvägsstation

Jernhusen AB
Box 520
101 30 STOCKHOLM

Byggnadsminnesförklaring av Oskarshamns järnvägsstation

Beslut

Länsstyrelsen förklarar härmed Oskarshamns järnvägsstation på fastigheten Oskarshamn 2:7 för byggnadsminne enligt 3 kap 1 § lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen mm.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

Skyddsbestämmelser

1. Byggnaden får inte rivras, vare sig i sin helhet eller delar därav.
2. Byggnaden får inte byggas till, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
3. Byggnadens stommar får inte rivras, byggas om eller ersättas med andra material.
4. I byggnaden
 - får inte planlösningen ändras
 - får inte göras ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning
 - får inte invändiga äldre ytskikt övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras
5. Byggnaden skall vårdas och underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhåll skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar och skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart.
6. Skyddsområdet som omger stationshuset, markerat med rött på bilaga 2, får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets karaktär och utseende inte försvakas. Vid eventuella förändringar av övriga byggnader inom skyddsområdet skall utformning, materialval och färgsättning anpassas till byggnadsminnets karaktär.

2004-10-18 beslöt... Mf
Kjell Erik Kth = BM reg. A
Postadress Besöksadress Telefon Telefax E-post
391 86 Kalmar Malmbrogatan 6 Växel 0480-820 00 0480-822 75 lansstyrelsen@h.lst.se
www.h.lst.se

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen mm, lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Redogörelse för ärendet och motivering

Med anledning av regeringens prop. 1999/2000:78 som bland annat innebär en ändrad verksamhetsform för SJ, fick länsstyrelsen i uppdrag av Riksantikvarieämbetet att redovisa det kulturhistoriska värdet av ett antal järnvägsstationer i länet där ägoförhållandena i och med propositionen ändrades från ett statligt till ett enskilt ägande. Efter en inventering, som utfördes av Kalmar läns museum, redovisades 2000-09-25 resultatet till Riksantikvarieämbetet, där det bland annat framhölls att Oskarshamns järnvägsstation, på grund av det höga kulturhistoriska värdet, borde förklaras som byggnadsminne enligt lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen mm. Riksantikvarieämbetet har därefter utarbetat ett förslag till skyddsbestämmelser och skyddsområdesavgränsning, vilka ligger till grund för detta förslag till beslut. Fastighetens ägare, Jernhusen AB, har accepterat dessa förslag och, 2004-06-16, väckt frågan om att förklara Oskarshamns järnvägsstation för byggnadsminne.

År 1854 beslutade riksdagen att staten skulle bygga och ansvara för ett antal större järnvägslinjer, stambanor, genom Sverige. Mindre järnvägslinjer skulle drivas av enskilda bolag sedan staten godkänt etableringarna. Staten kunde även stötta privatbanorna genom att bevilja fördelaktiga lån. Syftet var att skapa ett statligt kommunikationsnät inne i landet som genom enskilda banlinjer skulle sammanbindas med hamnstädernas sjöfart. Huvudansvaret för planeringen och anläggandet av stambanorna innehades av ingenjören Nils Ericsson som förste chef för Statens järnvägsbyggnader. Han hade tidigare erfarenheter som infrastrukturprojekt som Göta kanal och Trollhättekanal. Direkt efter beslutet påbörjades bygget av stambanan. Genom att undvika redan etablerade orter och förlägga stationerna i obebyggda områden, tillskapades tillväxtcentra där stambanornas stationer blev knutpunkter för de statliga och privata järnvägslinjerna. Järnvägen medförde sänkta transportkostnader och möjligheter till ny lokalisering av industrin och nya ekonomiska resurser. Spåren delade vanligen upp samhällena i en fram- och en baksida, där stationshusen för persontrafiken vände sig med representativa fasader mot samhällets administrativa och kommersiella centrum, medan baksidan vanligen avsattes för godstrafik och drog därför till sig bebyggelse för industri- och transportverksamheter.

Större delen, 69 %, av det svenska järnvägsnätet byggdes av enskilda bolag. För anläggandet av järnvägarna och utformningen av byggnaderna vid de enskilda banorna ansvarade olika ingenjörer och arkitekter.

År 1939 fattades principbeslutet att förstatliga hela järnvägsnätet. Från och med sekelskiftet 1900 har nedläggningar kontinuerligt drabbat järnvägarna.

Järnvägsbyggandet innebar att nya byggnadstyper måste utvecklas för verksamheten samt för stora mängder av gods- och persontransporter; stationshus med eller utan personalbostäder, hotell- och restaurangbyggnader, avträdeshus, godsmagasin, lokstall, vattentorn, ställverk, verkstäder, banvaktstugor och andra boställsbyggnader.

År 1874 drogs en första järnväg fram till Oskarshamn och ett mindre stationshus i trä byggdes inne i samhället. Bakom anläggandet av järnvägen, Nässjö-Oskarshamns Järnväg (NOJ), stod bland annat engelska intressen och kapital. Syftet var i första hand att effektivisera utförseln av trävaror från de småländska skogarna.

1906 ersattes det gamla stationshuset av ett nytt. För ritningarna svarade arkitekten Georg A Nilsson. Arkitekten skapade en säckstation med en kompakt byggnadskropp i änden av spåren, en i Sverige mycket ovanlig placering. Stationshuset är uppfört i två våningar med röda tegelfasader ovan en grovt huggen sockel. Takfotslist, fönsteromfattningar och vissa andra dekorativa element är överdragna med ljus slät puts. En hög trappa av sten leder upp mot huvudentrén som inramas av tornliknande utbyggnader som kröns av ett gavelfält med klocka och devisen "Järnvägsstation". Trappan leder upp till en "arkadgång" som leder in i byggnaden. De mellersta arkadbågarna är utförda i sten med reliefer som knyter an till järnvägen. Mot banan finns också ett gavelfält med klocka och stationsnamnet. Dörrarna ut mot banan har enklare omfattningar och längs hela denna fasad skjuter ett skärmtak ut. Takfallen är branta och var ursprungligen täckta med rött tvåkupigt tegel, idag ändrat till falsad plåt. Två höga skorstenar artikulerar ytterligare takets resning. På ena gaveln finns en utbyggnad innehållande trapphus som försetts med en renässansliknande tomhuv.

I stationshuset åskådliggörs karaktäristiska funktioner genom välbevarade rumsgestaltningar, planlösningar och inredningar i vestibul och väntsal samt lägenheten på övervåningen. Vissa delar har moderniserats, men bevarar karaktäristisk fast inredning från olika perioder. Såväl exteriör som interiör i Oskarshamns stationshus visar prov på materialkänsla och omsorg om detaljer.

Stationsmiljön kompletteras med ett godsmagasin från 1960-talet, utan något eget kulturhistoriskt egenvärde, samt rundlokstall och vattentorn som idag skiljts något från stationsområdet genom en korsande väg och viadukt. Även rundlokstallet och vattentornet ritades av arkitekten Georg A Nilsson, varför de troligen är uppförda samtidigt med stationshuset. Båda byggnaderna har arkitektoniska kvaliteter, men är tyvärr förfallna.

Oskarshamns station är ett exempel på en, för Sverige, ovanlig stationstyp – säckstationen. Stationsbyggnaden är välbevarat såväl exteriört som interiört. Byggnaden har även stora arkitektoniska värden och uppvisar prov på materialkänsla och omsorg om byggnadsdetaljer.

Länsstyrelsen anser att Oskarshamns stationshus har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och väl uppfyller kraven för en byggnadsminnesförklaring enligt 3 kap 1 § lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen mm.

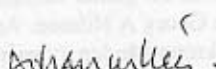
Samråd har skett med Oskarshamns kommun och Kalmar läns museum.

Enligt 3 kap 21 § lagen (1988:950) om kulturminnen mm gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten i Kalmar län, se bilaga 1.

Kjell-Håkan Arnell

Johan von Reis

Bilagor:

1. Hur man överklagar
2. Karta över fastigheten

Kopia

- Kulturmiljöfunktionen + bil 2
- Riksantikvarieämbetet + bil 1 och 2
- Kalmar läns museum + bil 2
- Oskarshamns kommun + bil 2
- Lantmäterimyndigheten + bil 2

Med laga kraft till:

- Inskrivningsmyndigheten
- Riksantikvarieämbetet
- Oskarshamns kommun
- Lantmäterimyndigheten

